

EV Peaminister

Valitsuse majandusarengu komisjoni juurde loodud ekspertkogu

Koopia: Valitsuse majandusarengu komisjon

**EVEA ettepanekud COVID-19 levikust
põhjustatud olukorrast väljumise
majandusuuenduste pakatile**

21.07.2020

Meil on hea meel, et Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtjate Assotsiatsiooni (EVEA) esindaja on kutsutud Valitsuse majandusarengu komisjoni juurde loodud ekspertkogusse.

EVEA esindab otse- ja kollektiivliikmete kaudu u. 2000 ettevõtet. Olles ainus puhtalt mikro- ja väikeste ettevõtete esindusorganisatsioon, oleme oma ettepanekute koostamisel kogunud ning analüüsinud infot palju laiemalt ja seetõttu on meie ettepanekud nii regionaalselt kui valdkondlikult laiapõhjalised ning käsitlevad väikeettevõtete vaadet oluliselt laiemalt kui ainult meie liikmeskonna mured.

Meie ettepanekud on kooskõlas ekspertkogu töö eesmärgiga - töötada välja terviklik ja tulevikku suunatud strateegia majanduslangusest väljumiseks.

Peame vajalikuks rõhutada, et just väikeste ja keskmiste ettevõtjate (VKE) toetamine on majandusuuenduste üldist eesmärki - inimese väärtustamine, teadus- ja arendustegevuse, jätkusuutlikkus, bürokraatia vähendamine ning roheline mõtteviis – silmas pidades võtmetähtsusega. Võtmetähtsusega põhjusel, et Eesti ettevõtetest üle 99% on väikesed ja keskmised ettevõtted, s.h. 94% - mikroettevõtted. Enamik Eesti töökohti, investeeringuid, maksulaekumisi ja sisemajanduse kogutoodangust tuleb just väikestelt ja keskmistelt ettevõtetelt.

Leiame, et Eesti peab rakendama koroonajärgse majanduse elavdamise strateegiates ja tegevuskavades läbivalt Euroopa Liidu ettevõtluspoliitika põhimõtet „Think Small First“ („Mõttele esmalt väikestele“), sest majanduse taastumine sõltub eelkõige VKE-de käekäigust.

Oma ettepanekud oleme jaganud kahte kategooriasse:

1. Strateegilised ettepanekud;
2. Ettepanekud tegevuskava meetmete kujundamiseks.

Teeme ettepaneku, et tegevuskava ettevalmistamise protsessis ekspertkogu keskenduks eelkõige strateegilistele soovitudele, samas kui konkreetsete meetmete väljatöötamine strateegiliste eesmärkide saavutamiseks oleks mõistlik jätta Majandus- ja

kommunikatsiooniministeeriumi juurde loodud kriisiabi meetmete töörühma ülesandeks. Selline lähenemine aitaks vältida dubleerivaid tegevusi ja kiirendaks otsustusprotsessi. Seega on käesolevas kirjas väikeettevõtjate probleemidest ja vajadustest lähtuvad algsed strateegilised ettepanekud ning võimalikke kriisiabi jätkumeetmete ettepanekud üldistatuna. Plaanime esitada lähiajal tegevuskavasse detailsemad ettepanekud kriisiabi meetmete tingimuste kohta.

A. Olulisimad probleemid väikeste ja keskmiste ettevõtete vaates:

1. Esimese kriisiabipaketi meetmetest on põhjendamatult välja jäänud väga suur osa Eesti tegutsevatest ettevõtetest, s.h. paljud kõige väiksemad ettevõtted kriisis rangelt kannatatud sektoritest, nagu turism ja sellest sõltuvad tegevusalad, loomemajandus, väikekaubandus, tervise teenused jm. Meetmed ei olnud kättesaadavad FIE-dele ja ettevõtetele, kus ei ole töölepingulises suhtes olevaid töötajaid.
2. Paljudel töölepinguliste töötajatega väikeettevõtetel oli võimalik kasutada vaid töötasutoetust kuna muudele meetmetele nad ei kvalifitseerunud kuna meetmetes kehtisid liiga kitsad käibepiirid. See aga ei leevendanud ettevõtte finantsolukorda käibe kadumisel, võimaldas vaid edasi lükata inimeste koondamise otsust.
3. Eriti raskesse olukorda on sattunud 100% väliturismile orienteeritud käsitöö-, rahvakunsti-, ja suveniiritootjad ja -müüjad ning Tallinna vanalinna teised väikesed poe- ning söögikohtade pidajad. Nende jaoks algas eriolukord seoses maailmas leviva viirusega juba märtsi alguses ning kestab seni, kuni kehtivad reisimise piirangud. Nende ettevõtete olukorda ei leevenda siseturism ega üksinda soodsad laenud. Kui lasta turismile suunatud kaubandus- ja teenusvõrgul suuremates linnades ajutise turismi madalseisu tõttu kokku kukkuda, siis see veab endaga kaasa tohtu hulga väiketootjaid ja teenusepakkujaid igast Eesti nurgast ning uuesti sellise võrgu ülesehitamine läheb väga kulukaks ning võtab aastaid.
4. Esimese abipaketti toetuste summad ei olnud tihti vastavuses ettevõtete tegeliku minimaalse abivajadusega (nt. renditoetus, väikeettevõtja kahjude osalise hüvitamise toetus, turismiteenuse pakkuja toetus).
5. Laenud ja käendused ei ole mikro- ja väikeettevõtetele kriisiabina sobilikud ning pankade kaudu suunatuna ka ei toimi. Pangad ei laena uutele, ja eriti – kriisi tõttu raskustesse sattunud pisiettevõtetele ka riigi käendustega. Lisaks käsitlevad pangad täiendava riskifaktorina asjaolu, kui laenuaotleja on juba kasutanud mõnda teist kriisiabimeedet. Selle kohta on EVEA-le laekunud ka arvukalt näiteid ja kaebusi.
6. Kriis on näidanud, et oluliste teenuste – näiteks internetiühenduse – kättesaadavus ja andmesidekvaliteet Eesti erinevates piirkondades on väga ebaühtlane. Kaugtöö ja –õpe (kuigi kriisiolukorras vältimatu) on paljudele maapiirkondade inimestele siiani tõsine probleem. Riigi majanduse arenguks ning võimalikke järgmiste kriisilainetega paremaks hakkamasaamiseks on äärmiselt oluline tagada kiire internetiühendus kogu Eestis.
7. Esimeses kriisiabimeetmete pakettis puudus tugimeetmete regionaalne mõõde. Strateegilisel tasandil on oluline arvestada, et Tallinnast ja „kuldsest ringist“ kaugemal asuvatel ettevõtetel on palju rohkem turutõrkeid, suuremad kulud logistikale, halvem tööjõu kättesaadavus, nõrgem finantsvõimekus jm.

B. Strateegilised ettepanekud

1. Teise paketi kriisimeetmed tuleb oluliselt täpsemalt **sihitada just enimkannatanud sektoritele**. Enimkannatanud sektorid tuleb selleks täpsemalt defineerida seniste statistiliste andmete põhjal.
2. Uus kriisiabimeetmete pakett peab kindlasti sisaldama kõiki erinevaid sekkumisviise: nii seadusandlikke ja maksualaseid meetmeid, kui tagastamatu abi ja finantsinstrumente. Seejuures **mikroettevõtetele pakkuda valdavalt hästi sihitud tagastamatut abi** meetmetest mille eelarvemaht on piisav selleks, et vältida ebamõistlikult suurt konkurentsi taotlejate vahel. Mikroettevõtete puhul omab isegi väike laenu suur mõju ettevõtte bilansile ning võib muuta ettevõtte pankade silmis krediitkõlbmatuks järgmise, juba kriisijärgse, arenguks vajaliku laenu saamiseks. Seega muutuvad kriisilaenud väikeettevõtte edasise arengu takistuseks.
3. Teeme ettepaneku muuta tagastamatu kriisiabi andmise kontseptsiooni ning pakkuda toetuse/subsiidiumi/granti asemele kriisiabina ettevõtjatele nende **eelmisel aastal tasutud maksude osalist tagastamist**. Arvesse peavad minema kõik riiklike maksude liigid. Selline tugimehhanism oleks lihtne ja odav administreerida, see stimuleeriks head maksudistsipliini ja välistaks väärkasutust, sest kõik andmed on riigi infosüsteemides olemas ning kogu protsessi on võimalik automatiseerida.
4. Tagamaks kriisiabi kättesaadavust erineva haldus- ja finantssuutlikusega ettevõtetele, broneerida kõigis universaalsetes (kõigile ettevõtete suurusgruppidele) kriisiabi rahalistes meetmetes, **kindel kvoot (% meetme kogumahust) mikro- ja väikeettevõtetele**. Selle kvoodi suurus tuleb määrata statistiliste andmete ja vajaduste analüüsi põhjal ning peab olema proportsioonis nende ettevõtete panusega majandusse.
5. Toetame ettevõtja senise maksukäitumise arvestamist toetuste või sooduslaenude andmisel, kuid **kvalifitseerumisel peavad arvesse minema kõik riigile tasutud maksud**, mitte üksnes tööjõumaksud. See tagab võrdse kohtlemise ettevõtjatele, kes kasutavad töölepingust erinevaid töösuhte vorme.
6. Toetuse/laenu suurus peab **arvestama ettevõtja reaalsete vajadustega** majandustegevuse säilitamiseks ning olema proportsioonis selle käibega ja/või tegevuskuludega.
7. Tuua kriisimeetmete tingimustesse **regionaalne mõõde**. On vältimatult vajalik teha abi ühtlaselt ja õiglaselt üle Eesti kättesaadavaks.
8. Teha kiired **ettevõtluskeskkonda parandavad muudatused õigusaktides** (ettepanekud EVEA poolt meetmete all).
9. **Turism ja sellest sõltuvad sektorid** (ilu- ja heaaluteenused, käsitöö- ja suveniiride tootmine ja müük, ürituskorraldus jt) on kahtlemata saanud covid19 -kriisis enim kannatada – nende ellujäämise ja taastumise toetamine peab olema jätkuvalt **riigi prioriteediks**.
10. Ekspordi, TA ja välisinvesteeringute kõrval **ei tohi toetuste kavandamisel unustada kohalikule turule suunatud teenindus- ja tootmisettevõtteid** – eksportööre on vaid 20% kõigist ettevõtjatest. Vahetult teadus-arendustegevuses osalejaid on alla 1%. Kui laseme 80% ettevõtetest hääduda, ei taastu majandus sellest kriisist kunagi.
11. Maksimaalselt on vaja **toetada ettevõtete ärimudelite kohandamist ja ümberkujundamist**. Selleks on vaja kavandada investeeringu- ja arendustoetused nii väike- kui suurprojektidena. Abi peab olema kättesaadav kõigile, kuid eriti mikro- ja väikeettevõtetele.

12. Järgmise kriisilaine ootel ning majanduse edukaks kriisijärgseks arenguks on äärmiselt oluline **viia lõpuni kiire internetiühenduse taristu väljaehitamist** kuni lõpptarbijateni kogu Eestis. Selleks kavandada viivitamatult vajalikud investeeringud.
13. Teha kiire ja kardinaalne suunamuutus energeetikapoliitikas – **toetada riiklikult hajutatud taastuenergiatootmist**, mis teenib korraga vähemalt 3 eesmärki: rohepöörde, suurem energiapuudus ja täiendav stabiilne sissetulek suurele hulgale elanikele ja ettevõtjatele, s.h. nendele, kes vaatamata kriisiabile on kaotanud oma ettevõtte või töökoha.
14. Eelmise punkti ühtlaseks realiseerimiseks üle Eesti on vajalik kiiresti teha **riiklikud investeeringud elektrijaotusvõrgu uuendamisse**, et kõrvaldada puuduliku võimsusega seotud takistused võrkuga liitumiseks ja tagada igaühe õigus toota ja müüa elektrit võrku. Selle ja eelneva punkti kohta esitame Valitsusele täiendavad argumenteeritud ettepanekud.
15. Suurettevõtetele kriisiabi vahenditest riiklike otselaenude otsustamisel lähtuda eelkõige alternatiivide puudumisest erasektori finantsasutuste näol. Sellised juhtumid võiks edaspidi enne Valitsusele esitamist rääkida läbi ekspertkogus.
16. Kriisilaenude ja -käenduste rakendamisel läbi avaliku sektori sihtasutuste (Kredex, MES) tuleks **loobuda käendus- ja lepingutasude nõudmisest abisaajatelt** ning viia EL-i riigiabi ajutises raamistikus lubatud miinimumini laenuintressid. Rakendada seda ka tagasiulatuvalt vahetult enne kriisi väljastatud laenudele vähemalt 2021. a lõpuni. kuna see parandaks laenusajate suutlikkust teenindada laene ja kasutada laene kriisiabina.

C. ETTEPANEKUD MEETMETE KOHTA MAJANDUSLANGUSEST VÄLJUMISEKS JA MAJANDUSE ELAVDAMISEKS:

1. Kriisist väljumist ja majanduse elavnemist toetava ettevõtluskeskkonna ja õigusruumi kujundamine:

1.1. Maksuseadused

1.1.1. Sotsiaalmaksu seadus – sotsiaalmaksu miinimumkohustuse mitterakendamine 2020. ja 2021. aastal.

01.05 jõustunud seadusemuudatusega peatati sotsiaalmaksu kuumäära rakendamine 2020. aasta märtsis, aprillis ja mais. On oluline, et ettevõtted saaksid luua osajaga töökohti ning rakendada paindlikke töösuhteid pikema perioodi jooksul. See toetaks majanduse elavnemist ja ettevõtlusjulgust just maapiirkondades ja väiksemates asulates.

Samuti on oluline füüsilisest isikust ettevõtjate (FIE-d) vabastamine avansilise sotsiaalmaksu tasumise kohustusest kogu 2020. aasta jooksul. Maksavad tulumaksu tegelikult tulult (kui seda üldse on) 2020. aasta tulude deklareerimisel. Kuna enamik FIE-sid ei saanud abi kriisimeetmete esimesest paketist, on äärmiselt oluline pakkuda neile ettevõtluse jätkusuutlikuse tagamiseks tuge kogu 2020. aasta jooksul.

1.1.2. Tulumaksuseadus - erisoodustuse regulatsiooni ajutine või alaline muutmine.

- a) Mitte rakendada 2020.a. ja võib-olla ka tulevikus teatud tingimustel erisoodustust (TuMS §48) eluasemekulude, isikliku sõiduauto kasutamise, ettevõtte sõiduki kasutada andmise ja eluasemekulude kompenseerimise korral. Eesmärk on säilitada võimalikult suur hulk töökohti, vajadusel võimaldada ettevõtetel võtta tööle inimesi kaugematest Eesti piirkondadest. Arvestades Valitsuse kehtestatud piiranguid võõrtööjõu kasutamisele on see äärmiselt oluline ka tööturumeetmena neile töötutele, kelle kodukohas ei ole sobivat tööd.

b) Lisaks riigisest töörannet soodustavate tegevuse erisoodustusest vabastamisele on asjakohane vabastada erisoodustusmaksust ka tööandja poolt töötajale tehtud terviseedenduse ja tervishoiukulud. Võimaliku teise koroonalaine kontekstis tagab see vajaliku operatiivsuse ja ettevõtete tegevuse kestlikkuse. Lisaks leevendaks tööandjapoolne panus töötajate tervisekuludesse survet Haigekassa eelarvele.

1.1.3. **Käibemaksuseadus** – käibemaksu määra langetamine, VKE-de käibemaksuarvestuse erisus.

a) Langetada käibemaksu määra kriisis enim kannatanud majandussektorite toodetele ja teenustele kuni 31.08.2021 (järgmise hooaja lõpuni), tagasiulatavalt ka 2020.a. suvekuudele. Suvi on võimalus turismisektoril vahendeid koguda uueks laineks ja madalhooaja üle elamiseks : majutusteenus (0%);

toitlustus (9%);

reisikorraldus (0%),

ürituste korraldus, kontsert- ja teatritegevus (0%);

Iluteenindus (0%): teenuse osutamisel uute Terviseameti poolt ettenähtud nõuetele kohaselt ei ole võimalik taastada eriolukorra eelset käivet, sest korraga ei tohi salongis olla nii palju kliente ja teenindajaid kui eelnevalt. Hinnatõus aga ei ole võimalik seoses inimeste sissetulekute vähenemisega kriisi tõttu. Seega käibemaksu langetamine täidaks peamiselt hinnatõusu asendavat rolli.

b) Väikestel ja keskmistel ettevõtetel (s.h. FIE-d) valikuline käibemaksu kassapõhine arvestus ning deklareerimine (hetkel on selline kord lubatud vaid kuni 40 000 € käibega ettevõtetel) kuni 31.12.2020.a. Kohustus deklareerida ja tasuda käibemaksu arvetelt, mis ei pruugigi laekuda, suurendab VKE-de pankroti tõenäosust ning töökohtade kadumist. Meede parandaks ettevõtete likviidsust ja vähendaks vajadust võtta laenu.

1.2. **Töösuhteid, tööturgu reguleerivates õigusaktides** erisused mikro- ja väikeettevõtetele.

1.2.1. **Töölepingu seadus**

a) kollektiivse koondamise regulatsioon ei peaks kehtima alla 20 töötajaga ettevõtetele;

Valdav osa Eesti ettevõtteid on väikesed. Eelviidatud sätetest kollektiivsete töösuhete (koondamine) regulatsiooni kohaldamine võib selle ajamahukuse ja bürookraatlike piirangute tõttu kaasa tuua väikese ettevõtte pankroti ning samas ei ole sisuliselt asjakohane. Kollektiivse koondamise eriregulatsiooni eesmärk on, et riik (Töötukassa) jõuaks reageerida ja toime tulla piirkondliku suure tööpuuduse tekkega. Alla 20 töötajaga ettevõtetes ei ole koondatavate hulk iialgi nii suur, et see tekitaks piirkondliku probleemi.

b) Töötajatele töölepingu ülesütlemise piirang TLS §37 lg 5 alusel kuni 20 töötajaga ettevõtetes.

Töölepingu erakorralise ülesütlemise piirang – alla 20 töötajaga ettevõttes kus rakendatakse koroonakriisi olukorras või muul väga mõjuval põhjusel töötasu ja tööaja vähendamise regulatsiooni (TLS §37), võib ka paari töötaja keeldumine tööandja ettepanekust ning töölepingu ülesütlemine koos sellega kaasneva hüvitise nõudega põhjustada olukorra, kus ettevõttel tekivad tõsised raskused (nt. väikesed kauplused, kohvikud, ilusalongid vms) ning see võib kaasa tuua ettevõtte pankroti koos kõigi töökohtade kadumisega. Suuremates ettevõtetes ei ole TLS §37 lg 5 alusel töölepingu ülesütlemine nii suure mõjuga.

c) Tööandja õigus põhjendatud juhtudel (ettevõtte käibe langus nt. vähemalt 30% vms) muuta ühepoolset juba kinnitatud puhkuste ajakava kahenädalase (14 päeva) etteteatamisega.

Keerulistes oludes, suure käibelanguse korral aitab töökohtade säilimisele kaasa see, kui tööandja saab muuta puhkuste ajakava ning kriitilisel ajal saata töötajad korralisele puhkusele.

1.2.2. **Töötervishoiu ja tööohutuse seadus** – hädavajalik on VKE-de bürokraatia vähendamine.

- a) Kuni 10 töötajaga ettevõtetele riskianalüüsi jt. kohustuslike toimingute ja dokumentide lihtsustatud vormi- ja sisunõuded.
- b) Töökeskkonnavolinike regulatsiooni rakendamine alates 50 töötajaga (keskmised) ettevõtetest.
- c) Tervisekontrolli erisused väikeettevõtetele – kohustuslik tervisekontroll töötervishoiuarsti juures võiks kehtida ainult suure riskiga tegevusvaldkondades. Ülejäänud väikeettevõtetele tervisekontroll perearsti juures ja ainult põhjendatud juhtudel suunata töötervishoiuarstile. Vähendaks oluliselt maapiirkondade ettevõtete kulusid ning halduskoormust.
- d) Muuta juba menetluses olevat TTOS eelnõu ning jätta Tööinspeksiooni iseteeninduse (tööelu infosüsteem) kasutamine vabatahtlikuks kuni 31.12.2021. Ettevõtete halduskoormus selle süsteemi kohustuslikul rakendamisel praguses TTOS eelnõus sätestatud viisil suureneb oluliselt.

1.2.3. **Töötuskindlustuse seadus**

- a) Kiiresti viia TKindIS sisse püsiv muudatus, et ka juhatuse liikmetele ja FIE-del on võimalik liituda töötuskindlustussüsteemiga ning saada töötuskindlustushüvitist. See on kasulik ka riigile kuna tekiks hulk inimesi, kes hakkaksid tasuma töötuskindlustusmakset. Selleks vajalikke seadusemuudatusi on vaja nüüd ja kohe, kuna see annaks suurele hulgale inimestele kindlustunde ettevõtlusega jätkata ja panustada samal ajal ka ühisesse hüvesse – Töötukassa reservi. Vajadusel oleks panustanud ettevõtjal siis võimalik kindlustushüvitisi ja muid Töötukassa toetusi ja hüvitisi kasutada.
- b) Lühendada TKindIS §6 lg 1 p. 2 sätestatud töötuskindlustustaaži nõuet (kehtiv regulatsioon võimaldab töötuskindlustust saada isikul, kellel on töötuskindlustustaaži vähemalt 12 kuud töötuna arvelevõtmisele eelnenud 36 kuu jooksul). Võimaldada lühema staaži korral hüvitist proportsionaalselt lihtsalt lühema aja eest (nt. kui staaži on 6 kuud, siis saad hüvitist mitte 180 päeva vaid 90 päeva jne). Sellest oleks kriisist väljumisel väga palju abi – hetkel ei ole teada, kui paljud ettevõtted vastu peavad ja kui palju töökohti suudetakse säilitada.
- c) Kaaluda võimalust, et enne minimaalse kogumisperioodi möödumist oleks põhjendatud juhtudel võimalus tasuda oma töötuskindlustusmaks eelmise 12 kuu eest tagasiulatavalt ning saada pärast makse tegemist järgmisest kuust õigus Töötukassa teenustele.

1.2.4. **Ravikindlustusseadus**

- a) vajalik on taastada Haigekassa poolt haigushüvitiste maksmine lehe väljaandmise päevale järgnevast päevast. See motiveeriks inimesi kohe haigustunnuse ilmnemisel koju jääma ning aitaks oluliselt kaasa viiruse leviku peatamisele ning pikas perspektiivis vähendaks kulusid.

1.2.5. **Plaanilise riikliku järelevalvemenetluse toimingute moratorium kuni 01.01.2021. või kuni 6 kuud peale pandeemia 2 laine lõppemist.**

Tööinspeksioon, Päästeamet, Veterinaar-ja Toiduamet, Keskkonnaamet jt. järelevalveasutused ei kavanda ega vii läbi plaanilist järelevalvemenetlust VKE-des käesoleval aastal. Miks just VKE-des? Põhjusel, et VKE-de suutlikkus halduskoormusega kriisiolukorras toime tulla on väiksema inimressursi ja oskusteabe nappuse tõttu oluliselt kehvem kui suurtel ettevõtetel. Praegu on ka avalik huvi, et ettevõtted jääksid ellu (säiliks võimalikult suur hulk töökohti). Paljudes maapiirkondades ja väiksemates asulates on ainsateks või peamisteks tööandjateks VKE-d. Eriti keeruline on raskes majandusolukorras plaanilise järelevalve halduskoormusega toime tulla hooajaliselt tegutsevatel ettevõtetel.

Loomulikult vastutab ettevõtte juhtumipõhiselt, kui pannakse toime mingi rikkumine mille tagajärjel tekib kahju (vara-, tervise- või keskkonnakahju).

2. Tugimeetmed ettevõtetele, s.h. riigipoolne turundus

(NB! see osa on EVEA poolt täiendamisel ning esitame lähiajal nii ekspertkogule kui MKM kriisiabimeetmete töörühmale uuendatud versiooni!)

- 2.1. Esimese kategooria tugimeetmed (tagastamatu abi /eelmise aasta maksude osaline tagastus tegevuskulude ja kahjude osaliseks katmiseks; äri ümberkorraldamise toetused; soodsatel tingimustel laenu): toetada eelkõige neid, kes ei saanud abi kriisimeetmete esimesest paketist ning kelle käibelangus vähemalt 2 kuu jooksul alates märtsist 2020 on 80-100% võrreldes eelmise aasta sama perioodi käibega. Käibelanguse hindamise periood peab olema selline, et see võimaldaks meetmetele ligi pääseda ka hooajalise tegevusega ettevõtetel (nt. maaturismiettevõtted, kontserdikorraldajad jt).

Siia gruppi kuuluvad ennekõike turismiga otse või kaudselt seotud ettevõtjad: majutus-, toitlustus-, reisi-, vabaaja teenuse pakkujad, käsitöö- ja suveniiride tootjad ja müüjad, väikekaupmehed peamistes turismi tõmbekeskustes, ilu- ja heaoluteenused, ürituskorraldus, artistid, muusikud jne.

Sihtgrupe, toetuse summasid või maksutagastuse protsenti ning toetuse kestust tuleb otsustada statistiliste andmete ja praktiliste näidete põhjal, et tagada toetuse asjakohasust ja mõju. Maksutagastus võib toimuda ka virtuaalselt: ettevõtja e-Maksuameti ettemaksukontole summa kandmise vormis, mil seda füüsiliselt välja ei maksta, vaid kaetakse selle arvelt ettevõtja jooksvad maksukohustused. Alustavatele ettevõtetele tuleb luua õiglane erand.

- 2.2. Teise kategooria tugimeetmed (äri ümberkujundamise toetus, pikaajaline laen soodsatel tingimustel ja riigi käendusega) peavad olema kättesaadavad ettevõtetele, kus käibelangus vähemalt kahe kuu jooksul alates märtsist 2020 võrreldes eelmise aasta sama perioodi käibega on 50-79%.

Sellesse gruppi kuuluvad jaekaubandus (v.a. toidupood ja apteegid), taksonus, väiketootmine, teenindus.

- 2.3. Kolmanda kategooria tugimeetmed (soodsatel tingimustel riigi käendusega pikaajalised laenu) ettevõtetele, kus käibelangus vähemalt kahe kuu jooksul alates märtsist 2020 võrreldes eelmise aasta sama perioodi käibega oli 35- 49%.

Sellesse gruppi kuulub ennekõike väike- ja keskmise suurusega tootmine, põllumajandus, jaekaubandus jne.

- 2.4. Taasavada EAS'i Turismi uute ärimudelite meetet (nii suured kui väiksed projektid) ning oluliselt täiendada meetme eelarvet.

- 2.5. Käivitada uued turunduskampaaniad Eesti kui turvalise sihtkoha reklaamimiseks reisi piirangute leevenemisel.

- 2.6. Suunata kohalikele ettevõtjatele võimalikult palju riiklike tellimusi majutusele, toitlustusele, ürituskorraldusele jms.

- 2.7. Riikliku meetmena peaks kaaluma koostöös omavalitsustega munitsipaalomandis kaubandus- ja toitlustuspindade rendihindade pikemaajalist langetamist Tallinna vanalinnas ja teistes turismi tõmbekeskustes, et vältida turistidele orienteeritud müügisüsteemi hävimist. Ettepanek oleks alates 1. septembrist anda 90% soodustust 12 kuuks kõigile turismiga seotud

kaubanduspindadele ja 50% kõigile toitlustus-ja kohvikupindadele. Selline tegevus annaks ka erapindadel tegutsevatele väikekaupmeestele tugeva argumendi rendisoodustuse saamiseks erapindade omanikelt. Kuna ilmselgelt on igale omavalitsusele renditulu tähtis eelarvelaekumiste osa, siis siin on vaja riigi- ja KOV tasandil võimalikud toetus- või laenumeedmed kokku leppida. Vastu rasket talve rendihindade jõuga kõrgel hoidmine ja turu iseregulatsioonile lootmine läheks lähiaastate perspektiivis nii riigile kui linnale tunduvalt kallimaks laekumata jäävate maksude ja puudulikuks muutuva linna kuvandi näol, kui küsitav rendisoodustus.

2.8. Käivitada uusi ning jätkata seni kasutatud tugimeetmeid taastuenergia väiksemahuliseks hajutatud tootmiseks ning ettevõtete ressursi- ja energiatõhususe parandamiseks. Meetmed parandavad ettevõtete tootlikkust ning jätkusuutlikkust, andes neile uut püsivat lisatulu ja panustades samal ajal „rohepöörde“ protsessi.

2.9. Oluliste riiklike kontratsükliliste investeeringutena teostada:

2.9.1. Kiire interneti „viimase kilomeetri“ väljaehitamine üle Eesti (kiireloomuline ja hädavajalik võimalikku teise kriisilaine puhul).

2.9.2. Investeeringud elektrivõrkude võimsuse suurendamiseks perifeerias, tagamaks igaühe võimaluse hajutatud roheelektri tootmiseks ning võrku müümiseks.

2.9.3. Ettevõtluseks vajalikku infrastruktuuri väljaehitamine ja täiustamine (kas läbi KOV'idele täiendava sihtfinantseerimise, või läbi ettevõtetele investeeringutoetuste andmise. Näiteks peamiselt ettevõtete teenindamiseks vajalike teede ja tänavate remont, ettevõtete territooriumide tolmuvabaks muutmise/asfalteerimine, autonoomse kanalisatsiooni ja veevarustuse väljaehitamine. Positiivse tulemina oleks kui mitte töökohtade lisandumine, siis vähemalt olemasolevate säilitamine pikemas perspektiivis ning elukeskkonna parandamine, mis on oluline argument noorte jäämiseks piirkonda. Sellised investeeringud ei anna otsest majanduslikku tulemit ning lükatakse pidevalt edasi või ei suudeta neid üldse teostada. Toetuse andmise kriteeriumiks ettevõtjatele võiksid olla varasemalt tasutud maksud ning korralik bilansimaht, mis tagab investeeringute püsijäämise.

2.9.4. Taaskäivitada tootmine nende toodete ja materjalide osas, mis on hädavajalikud uutes koroonalainetes hakkamasaamiseks (maskid, kaitsevahendid, muu vajalik ja võimalik) – selleks pakkuda investeeringutoetusi ettevõtjatele vajalike seadmete ostmiseks.

3. Ettepanekud toetusmeetmete rakendamise põhimõtete, kvalifitseerumistingimuste kujundamiseks:

3.1. Selleks, et majanduse elavdamise meetmed oleksid täpselt sihitatud ning kvalifitseerumise kriteeriumid eesmärgipärased, tagada riigi poolt kõigile ekspertkogu liikmetele ning samuti MKM'i juures loodud kriisiabimeetmete töörühma liikmetele alusandmete (statistilised andmed Statistikaametilt, Maksu- ja Tolliametilt, Äriregistrilt; uuringute tulemused ja algandmed jms) kättesaadavus nende nõudmisel.

3.2. Laenude ja käenduste rakendamisel kriisiabina on oluline arvestada, et isikliku vara tagatisel või laenaja isikliku käendusega laenu on raskustesse sattunud ettevõtjatele hävituslikud ning majanduse elavdamise asemel võivad põhjustada paljude ettevõtete tegevuse lõpetamise ja pankrotilaine. Samuti vähendab selliste tagatiste nõudmine ettevõtlusjulgust ning pärsib seeläbi uute ettevõtete teket.

D. EVEA seisukohad „Majanduse elavdamise tegevuskavale COVID19 kriisi kontekstis“ – Töödokument, vers. 14.mai 2020

Eelnimetatud tegevuskava projektis on fookusest välja jäetud VKE-d, eriti mikro- ja väikesed ettevõtted, kelle tooted ja teenused on suunatud kodumaisele turule (ca. 80% kõigist ettevõtetest). Samuti on kõrvale jäetud need, kes ei ole oma tegevuse spetsiifikast lähtuvalt tõenäolised teadus-arendusprojektide osalised (täna üle 99% ettevõtetest). Teisisõnu – tegevuskava on antud versioonis suunatud väga kitsale segmendile Eesti ettevõtlusmaastikust, mis EVEA arvates ei võimalda saavutada Eesti majanduse kiiret taastumist tervikuna.

Lähtuvalt sellest oleme eelpool esitanud oma täiendavad ettepanekud riigi sekkumise strateegiliste suundade kohta ja esialgsed ettepanekud meetmetele, mida peame olulisteks tegevuskava koosseisus. Pakutud meetmete mõju riigieelarvele oleks võimalik hinnata peale vajaliku statistilise materjali kättesaamist. Lisaks, toetame enamuse praeguses tegevuskava versioonis toodud meetmettepanekutest, tingimusel, et erasektorile suunatud meetmed on võrdselt kättesaadavad erinevates Eesti piirkondades tegutsevatele, erineva suurusega ja erineva vanusega ettevõtetele.

Lugupidamisega

Heiki Rits

EVEA president

heiki@evea.ee